

cepell, cipell, cepello, ciprell, xiprell, xipell, cipella, cepelló, ceperol, cepet, cepolí, encepar, encep.

CEPTRE, pres del ll. *sceptrum* id., i, aquest, del gr. *σκηπτρον* 'bastó'. □ 1.ª doc.: mj. S. xv.

«Car deu-se tenir per content --- del *ceptre* hereditari, que li és degut per deute de sanch més que per la pròpia virtut» (Ag. II, 156), mot que degué agradar a Joanot Martorell, car l'usà sovint, però també JRoig: «esta priora, / mare, senyora, / està a la dreta, / regina feta / celestial: / *ceptre* real / té e corona, / al cap, redona».

CERA, del ll. *cēra* id. □ 1.ª doc.: S. XIII.

Ja figura en Llull, en la Lleuda de Cotlliure de 1249 i en Jaume I: «pan e vin e *cera* e salsa e fruyta» (Cròn., Ag. 486). El timbre de la vocal, d'acord amb les normes generals dels dialectes referents a la *ɛ*, amb la reserva que en algunes valls pirinenques hi ha è fins als parlars occidentals (Àreu, BDC XXIII, 248); en canvi tenim *sēra* (almenys la de les abelles) fins en el Priorat (Gratallops, Torroja, 1936), comarca pertanyent ja al domini occidental, però que precisament en aquest punt participa del vocalisme oriental è ɛ en norma general. «Fossen los ferros de les armes reals, ab quatre puntes en lo broquet, molt encera-des, ab *cera gomada*, cascuna punta de la billeta», JoMartorell (Ag. I, 128), cf. *cera gomada* «cera resinata aut gumata», però s'usava sobretot per fer segells, OPou (*ThPu.*, 183).

DERIV.: *Ceralla* (*soráya*) «rebuig de la cera, allò que en queda després de separar-ne la cera pura», ripoll. (nota d'O. Schüle a Setcases, 1936). *Cerat*. *Cerer* [1803, Belv.]; *cereria* [Lab. 1839] *Cereta* [1839]. *Ceri*, *cèria*, adj. *Cerilla* [1640, MiqParets, DAg.; 1757, DTo.]; «candela minuta; llibret de *cerilla*», 1803, Belv.] «maniobrat allà dins fent-li llum amb *cerilla* lo bon prioret ---», B. de Maldà, *Coll. B. Vida*, 63; Carreta recomana canviar-lo en *candeleita* (p. 85); *Lleures i Converses*, p. 45. *Cerina*. *Ceró*, fil de — (Llofriú, *AlcM*). +*Ceron* o *ceró* només el conec viu com a nom d'un producte resultant en l'elaboració de la mel, a l'Alta Ribagorça, a les Viles del Turbó (Cercuran, 1965); sembla ser el mateix que anomenen *cerona* els valencians: «les morques y *cerones* d'Albayda: estos mots s'apliquen desde antic a eixa vila, per estar dedicats els seus principals habitants a la fabricació de la cera y necessitar d'eixes matèries per a dita indústria», MGadea (*T. del Xè* I, 151), «*cerones*: cera de inferior calidad» en el dicc. d'ell mateix; +*ceroner*.

Del gr *κηρός* 'cera', mot germà de la paraula llatina, es derivà un adjectiu *κηρωτός*, -ή, -όν, 'barrejat amb cera', el femení del qual, substantivat, *κηρωτή* 'mescla de cera, oli, goma, etc.', cerat', vingué un mot mossàrab, representat per *čurrút* «cerapez, unguento» (*PAlc.*) en l'àrab dels moriscos granadins, i que probablement tingué una forma com *čeród* (o *čeroť*) en el nostre mossàrab, heretada pel català amb *ç* (per influència del cat. *cera*): d'ací cast. *cerote* [1495], cat. *cerot* [fi S. xv, Cauliac; 1660, DTo.: «c.: cerotum,

ceratum; c. de *mini*; pissasphaltum»]; però com que el so de àr. *č* generalment passa a cat. *l*, passà al mall., val. i port. *cerol* «lo dels sabaters per a untar i enfortir lo fil» maestr. (GaGirona), val. (J. G. M., 1936), ribag., mall., men. (*AlcM*); eiv. «*sarol*: cerote» (PzCabrero); vulgarment el mot prengué el sentit de 'llot enganxós, fangot', d'on 'excrement', i d'ací 'por vergonyosa' per una banda (mall., val.) i 'embriaguesa' (men.) per l'altra (segons evolucions semàntiques molts repetides): «me trec la sabata / plena de *cerol*; / veig sang més vermella / que el moc d'un indiot, / la calça pintada / de color de foc / ---», PdAPenya, *Po. Pop.*, p. 63; Bartomeu Ferrà (*Com.*, *IdOr.* I, 167); d'on el ribagorçà *encerolar-se* 'embrutar-se, empastifar-se' (*t'as enœeroláu* «ensuciado, embadurnado», referint-se al fang o *bardo*, a la mel, etc., Alins de Llitera, 1965); «m'he 'n*ceroláu* astí alto!», frase copsada al vol, d'un que s'havia enfilat al fangós dipòsit de les aigües d'Açanui, per reparar-lo (1960); +*cerola* 'cerol de sabaters' maestr. (GaGirona); *cerolós*. Igual origen alt-arag. *zorote* «glebas de farina en la pasta» (*RLiR* XI, 182) i l'hispano-àr. *cajrót* «emplasto, unguento para ablandar» (*PAlc.*), manllevat directament del grec per l'àrab d'Orient; DCEC I, 769b 4-17; probablement, almenys en part, del mateix origen el cast. *ZURULLO* (DCEC). Un altre derivat de *cera*, semblant (potser també de remot origen sudhispànic, mot viatger propagat per la riquesa apícola d'aquelles terres), pot ser *cerut* 'cera usada per les abelles', etc., que a la baixa Vall de Bof he sentit en la forma *serúks* aplicat als pans de cera un cop treta la mel: amb *cerucs* i una herba semblant a la sajulida i el marrubi en fan a Castelló de Tor (1957) una decocció per ruixar el nou rusc o seguer, quan un eixam eixamina.

Cerumen, der. savi; *ceruminós*. *Cerussa* [fi S. xv], pres del ll. *cerussa* id., potser procedent d'un gr. **κηρόσσα* 'feta amb cera': hi ha testimonis que la cerussa s'havia fet amb cera. *Encerar* [*Tirant*, Ag. I, 128, veg. supra]; *encerat*, *encerament*.

Ciri [1204], pres del ll. *cērēs* id., pròpiament substantivat de l'adjectiu *cereus*, -*rea*, -*reum*, 'ceri, de cera', que va passar al català (com a totes les llengües romàniques) per via eclesiàstica, trasmès per tant amb tractament semi-erudit del grup -*ri*- i amb la consegüent metafonia de la *ē* tònica. *Cirial* [1725]; *cirialada*, *cirialam*, *cirialer*, *cirialot*. *Ciriam*. *Cirier* [«candelero», 1640, DTo.]; 'el qui fa, ven o porta ciri', 1695, Lacav.]. *Ciriet*. *Ciriot* [1404]; podem suposar que n'hi hagué una variant fonètica **cirot* (cf. infra *encirar*), com sigui que sembla ser tradicional que les dones en certes ocasions portin determinades menes de *cirot* (com el que fa dur a les endolades V. Català, *AlcM*), i per tant podem creure que a les Garrigues vagi passar a designar un objecte ornamental enflocat o una llaminadura, en forma de ciri: solament tenim nota que a Maials anomenen *ciroter* un dels majorals a la festa major, Sant Sebastià: «els joves solen fer-ne obsequi a les xiques, y si n'hi ha algun que no es veu ab cor per a oferir-lo a l'elegida --- s'encarrega d'aital